МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету права, публічного управління та національної безпеки
_____ Віталій ДАНКЕВИЧ
31 серпня 2026

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія розвитку»

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*

Галузь знань: *С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини*
Спеціальність: С4 Психологія
Освітня програма: Психологія

Житомир - 2026

Розробники: Журавльова Лариса Петрівна, доктор психологічних наук, професор; Т. В. Можаровська, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології.

Інформація про викладачів

Відомості	Інформація
Викладачі	Лариса Петрівна Журавльова
Профайл викладача	Л. П. Журавльова ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4020-7279 Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=uR6ZkgsAAAAJ&hl=uk
Контактна інформація	Л. П. Журавльова: +38 (067) 289 35 42 e-mail: lpz2008@ukr.net; lpz150858@gmail.com
Сторінка курсу в Moodle	http://beta.znau.edu.ua:3398/my/courses.php
Консультації	За графіком консультацій кафедри психології та домовленістю з викладачами

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія розвитку» затверджена на засіданні кафедри психології.

Протокол від «25» серпня 2026 р. № 2

Завідувач кафедри _____ Алла ЛИТВИНЧУК

Погоджено із гарантом освітньої програми «Психологія»

_____ Ірина ГРЕЧУХА

Схвалено навчально-методичною комісією факультету права, публічного управління та національної безпеки.

Протокол від «31» серпня 2026 р. № 1

Голова НМК _____ Леся ВАСИЛЕНКО

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма</td><td>заочна форма</td></tr>
<tr><td rowspan="14">Загальна кількість кредитів – 8

годин – 240

змістових модулів – 4</td><td rowspan="3">Галузь знань
С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Спеціальність
С4 «Психологія»</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>3-й</td><td>3-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>50 год.</td><td>12 год.</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Рівень вищої освіти:
Перший (бакалаврський)</td><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td>56 год.</td><td>14 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>–</td><td>–</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>134 год.</td><td>214 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма підсумкового контролю:</td></tr>
<tr><td colspan="2">екзамен</td></tr>
</table>

Обсяг дисципліни – 8 кредитів ЄКТС (240 год.). Лекційні години збережено зі старої РП. Практичні години скорочено пропорційно: 70 × 0,8 = 56 год. (денна форма); 18 × 0,8 = 14,4 год., з округленням до 14 год. (заочна форма). Тематичні години розподілено з округленням до двогодинних практичних занять; залишок загального обсягу віднесено до самостійної роботи.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування системних знань про закономірності психічного та особистісного розвитку людини впродовж життя, вікові й індивідуальні особливості розвитку, а також умінь добирати й застосовувати віково відповідні методи психологічного дослідження та представляти його результати.

Завдання:

– засвоїти поняття, теоретичні підходи, закономірності, чинники та механізми психічного розвитку;

– розкрити зміст вікової періодизації, соціальної ситуації розвитку, провідної діяльності, вікових новоутворень і криз;

– охарактеризувати розвиток людини від пренатального періоду до пізньої дорослості;

– сформувати навички обґрунтованого добору валідного й надійного психодіагностичного інструментарію відповідно до віку та професійного завдання;

– розвинути вміння інтерпретувати і представляти результати дослідження та толерантно взаємодіяти з людьми різного віку й соціокультурного досвіду.

Передумови для вивчення дисципліни: «Загальна психологія», «Психофізіологія», «Практикум із загальної психології». Міждисциплінарні зв’язки: «Психологія особистості та індивідуальних відмінностей» (вивчається у 3-му семестрі).

Компетентності та програмні результати навчання

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування таких компетентностей та результатів навчання відповідно до матриць ОПП для ОК 20.

Інтегральна компетентність освітньої програми:

Здатність в складних умовах трансформацій сучасного суспільства розв'язувати складні завдання та проблеми у сфері психології, що передбачає необхідність комплексного застосування психологічних теорій та методів.

Загальні компетентності:

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК14. Здатність толерантного та етичного ставлення до різноманіття.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПРН 8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців та нефахівців.

ПРН 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

Очікувані результати навчання за дисципліною

Здобувач вищої освіти повинен знати:

– предмет, завдання, історію та методи психології розвитку;

– теоретичні підходи, закономірності, умови, рушійні сили та механізми психічного розвитку;

– критерії вікової періодизації та динаміку розвитку психічних процесів і властивостей особистості;

– особливості розвитку в дитячому, підлітковому, юнацькому, дорослому та літньому віці;

– вікову специфіку труднощів розвитку та принципи добору психологічних методів дослідження.

Здобувач вищої освіти повинен уміти:

– аналізувати психічні явища з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей (ПРН 2);

– обирати та застосовувати валідний і надійний віково відповідний інструментарій психологічного дослідження (ПРН 5);

– представляти результати навчального дослідження усно та письмово для фахівців і нефахівців (ПРН 8);

– будувати зрозумілу, толерантну комунікацію з урахуванням культуральних і гендерно-вікових відмінностей (ПРН 13).

Додаткові soft skills: критичне мислення, емпатійне слухання, аргументована комунікація, командна взаємодія, самоорганізація та рефлексія.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ у психологію розвитку

Тема 1. Предмет, завдання і методи психології розвитку

1. Предмет і завдання психології розвитку.
2. Зв'язок психології розвитку з педагогічною, педагогікою, загальною психологією, фізіологією та іншими науками.
3. Історія розвитку психології розвитку.
4. Методи дослідження психології розвитку.

Тема 2. Теоретичні уявлення про психічний розвиток

1. Підходи до психічного розвитку особистості.
2. Передумови психічного розвитку. Роль біологічного і соціального факторів у психічному розвитку особистості.
3. Рушійні сили психічного розвитку.

Тема 3. Закономірності та динаміка розвитку особистості в онтогенезі

1. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку.
2. Закономірності розвитку психіки

Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку

1. Вікова періодизація психічного розвитку особистості та її психологічні критерії.
2. Індивідуальні та вікові особливості особистості.

Тема 5. Проблеми періодизації психічного розвитку

Психологічні критерії вікової періодизації. Порівняння підходів до визначення меж вікових періодів. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, вікові новоутворення та кризи.

Змістовий модуль 2. Дитяча психологія. Діагностика психічного розвитку дитини

Тема 6. Пренатальний розвиток та народження дитини

1. Психологія пренатального розвитку
2. Криза новонародженості. Фаза новонародженості.
3. Рефлекси та їх значення в житті людини.
4. Особливості психічного і фізичного розвитку у новонародженого.

Тема 7. Особливості психічного розвитку немовляти

1. Особливості психічного і фізичного розвитку в немовлячому віці (2міс. – 1 рік)
2. Емоційне спілкування з дорослим – провідна діяльність в немовлячому віці.

Тема 8. Психологія раннього дитинства

1. Анатомо-фізіологічні зміни в ранньому дитинстві
2. Умови та фактори психічного розвитку в ранньому дитинстві
3. Особливості психічного розвитку в ранньому дитинстві

Тема 9. Особливості психічного розвитку дитини від народження до 3-х років. Методи діагностики

Спостереження за розвитком дитини від народження до трьох років. Показники сенсомоторного, мовленнєвого, пізнавального та соціально-емоційного розвитку. Збір анамнестичних відомостей і взаємодія з батьками.

Тема 10. Психологія дошкільного віку

1. Анатомо-фізіологічні зміни в дошкільному дитинстві
2. Умови та фактори психічного розвитку
3. Особливості психічного розвитку дошкільника

Тема 11. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Методи діагностики

Методи дослідження пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та особистісного розвитку дошкільника. Ігрові форми обстеження. Вікова відповідність, валідність і надійність методик.

Тема 12. Психологічна готовність дитини до школи

Анатомо-фізіологічна готовність

Особистісна готовність

Емоційно-вольова готовність

Інтелектуальна готовність

Соціально-психологічна готовність

Тема 13. Психічний розвиток молодшого школяра

1. Анатомо-фізіологічні особливості молодшого школяра.
2. Психологічна перебудова, пов’язана зі вступом дитини до школи.
3. Учіння, як провідна діяльність в початкових класах, її вплив на психічний розвиток дитини.
4. Психологічні особливості трудової й ігрової діяльності в цьому віці.
5. Формування особистості молодшого школяра.
6. Особливості навчання та виховання дітей шестирічного віку.

Тема 14. Особливості психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Методи діагностики

Дослідження уваги, пам'яті, мислення, навчальної мотивації та адаптації молодшого школяра. Інтерпретація результатів з урахуванням індивідуальних і соціокультурних відмінностей.

Тема 15. Вікові особливості відхилень психічного розвитку в дитячому віці

Відхилення психічного розвитку в немовлячому віці

Відхилення психічного розвитку в ранньому дитинстві

Відхилення психічного розвитку в дошкільному віці

Відхилення психічного розвитку в молодшому шкільному віці

Змістовий модуль 3. Психологія підліткового та юнацького віку

Тема 16. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці

1. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її відображення в психологічних особливостях віку.
2. Характеристика основних теорій розвитку підлітка.
3. Розвиток особистості в підлітковому віці, його рушійні сили і фактори.
4. Ставлення до навчальної діяльності, розвиток пізнавальних процесів.
5. Психологічні особливості роботи з підлітками, які мають поведінкові труднощі.

Тема 17. Особливості психічного розвитку особистості підліткового віку. Методи діагностики

Методи дослідження самосвідомості, самооцінки, пізнавальної та емоційної сфери підлітка. Дослідження взаємин з однолітками і дорослими. Етичні умови обстеження неповнолітніх.

Тема 18. Психологічні особливості розвитку особистості в юнацькому віці

1. Фізичний розвиток в ранньому юнацькому віці.
2. Особливості становлення особистості в ранньому юнацькому віці.
3. Емоційно-вольова сфера юнаків та дівчат.
4. Розвиток пізнавальної сфери в ранній юності
5. Психологічні особливості вибору професії та профорієнтаційної роботи зі старшокласниками.
6. Психологічні особливості зрілої юності

Тема 19. Особливості психічного розвитку особистості юнацького віку. Методи діагностики

Дослідження ідентичності, ціннісних орієнтацій, професійного самовизначення та життєвих планів у юнацькому віці. Представлення результатів дослідження.

Тема 20. Вікові особливості відхилень психічного розвитку в підлітковому та юнацькому віці

1. Особливості відхилень психічного розвитку в підлітковому віці
2. Особливості відхилень психічного розвитку юнацькому віці.

Змістовий модуль 4. Психологія зрілого віку та геронтогенез

Тема 21. Психологія дорослої людини

Психологічні теорії про розвиток в дорослому віці.
Загальна характеристика дорослості.
Рання дорослість
Зрілий дорослий вік

Тема 22. Кризи зрілості

Кризи періоду ранньої дорослості
Криза середини життя
Криза середнього дорослого віку
Кризи періоду пізньої дорослості

Тема 23. Особливості психічного розвитку дорослої людини. Методи діагностики

Віково відповідні методи дослідження особистості дорослої людини. Аналіз життєвого шляху, професійного розвитку та життєвих криз. Формулювання обґрунтованих висновків.

Тема 24. Психологія старіння

Загальна характеристика старості.
Теорії старіння
Особливості інтелектуального та когнітивного розвитку людей похилого віку.
Особистісні та соціальні проблеми літніх людей.

Тема 25. Особливості психічного розвитку особистості літнього віку. Методи діагностики

Методи дослідження когнітивної, емоційної та особистісної сфери в літньому віці. Врахування стану здоров'я, сенсорних обмежень і соціальної ситуації. Межі психологічного висновку та необхідність скерування до інших фахівців.

4. Структура навчальної дисципліни

Л – лекції; П – практичні заняття; СР – самостійна робота. Усі значення наведено в академічних годинах.

Назва теми	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		лекції	практ.	сам. р.		лекції	практ.	сам. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Вступ у психологію розвитку								
Тема 1. Предмет, завдання і методи психології розвитку	12	4	2	6	9	0	0	9
Тема 2. Теоретичні уявлення про психічний розвиток	12	4	2	6	9	0	0	9

Назва теми	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		лекції	практ.	сам. р.		лекції	практ.	сам. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 3. Закономірності та динаміка розвитку особистості в онтогенезі	12	4	2	6	9	0	0	9
Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку	8	2	0	6	10	2	0	8
Тема 5. Проблеми періодизації психічного розвитку	7	0	2	5	10	0	2	8
Разом за змістовим модулем	51	14	8	29	47	2	2	43
Змістовий модуль 2. Дитяча психологія. Діагностика психічного розвитку дитини								
Тема 6. Пренатальний розвиток та народження дитини	9	2	2	5	9	0	0	9
Тема 7. Особливості психічного розвитку немовляти	9	2	2	5	9	0	0	9
Тема 8. Психологія раннього дитинства	12	2	4	6	10	2	0	8
Тема 9. Особливості психічного розвитку дитини від народження до 3-х років. Методи діагностики	7	0	2	5	10	0	2	8
Тема 10. Психологія дошкільного віку	12	2	4	6	11	2	0	9
Тема 11. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Методи діагностики	9	0	4	5	10	0	2	8
Тема 12. Психологічна готовність дитини до школи	11	2	4	5	9	0	0	9
Тема 13. Психічний розвиток молодшого школяра	12	4	2	6	11	2	0	9
Тема 14. Особливості психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Методи діагностики	7	0	2	5	10	0	2	8
Тема 15. Вікові особливості відхилень психічного розвитку в дитячому віці	8	2	0	6	9	0	0	9
Разом за змістовим модулем	96	16	26	54	98	6	6	86
Змістовий модуль 3. Психологія підліткового та юнацького віку								
Тема 16. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці	13	6	2	5	9	1	0	8
Тема 17. Особливості психічного розвитку особистості підліткового віку. Методи діагностики	9	0	4	5	10	0	2	8
Тема 18. Психологічні особливості розвитку особистості в юнацькому віці	11	4	2	5	10	1	0	9

Назва теми	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		лекції	практ.	сам. р.		лекції	практ.	сам. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 19. Особливості психічного розвитку особистості юнацького віку. Методи діагностики	9	0	4	5	10	0	2	8
Тема 20. Вікові особливості відхилень психічного розвитку в підлітковому та юнацькому віці	7	2	0	5	9	0	0	9
Разом за змістовим модулем	49	12	12	25	48	2	4	42
Змістовий модуль 4. Психологія зрілого віку та геронтогенез								
Тема 21. Психологія дорослої людини	11	4	2	5	10	1	0	9
Тема 22. Кризи зрілості	7	2	0	5	9	0	0	9
Тема 23. Особливості психічного розвитку дорослої людини. Методи діагностики	7	0	2	5	8	0	0	8
Тема 24. Психологія старіння	12	2	4	6	10	1	0	9
Тема 25. Особливості психічного розвитку особистості літнього віку. Методи діагностики	7	0	2	5	10	0	2	8
Разом за змістовим модулем	44	8	10	26	47	2	2	43
Усього годин	**240**	**50**	**56**	**134**	**240**	**12**	**14**	**214**

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Предмет, завдання і методи психології розвитку	2	–
2.	Тема 2. Теоретичні уявлення про психічний розвиток	2	–
3.	Тема 3. Закономірності та динаміка розвитку особистості в онтогенезі	2	–
4.	Тема 5. Проблеми періодизації психічного розвитку	2	2
5.	Тема 6. Пренатальний розвиток та народження дитини	2	–
6.	Тема 7. Особливості психічного розвитку немовляти	2	–
7.	Тема 8. Психологія раннього дитинства	4	–
8.	Тема 9. Особливості психічного розвитку дитини від народження до 3-х років. Методи діагностики	2	2
9.	Тема 10. Психологія дошкільного віку	4	–
10.	Тема 11. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Методи діагностики	4	2

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
11.	Тема 12. Психологічна готовність дитини до школи	4	–
12.	Тема 13. Психічний розвиток молодшого школяра	2	–
13.	Тема 14. Особливості психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Методи діагностики	2	2
14.	Тема 16. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці	2	–
15.	Тема 17. Особливості психічного розвитку особистості підліткового віку. Методи діагностики	4	2
16.	Тема 18. Психологічні особливості розвитку особистості в юнацькому віці	2	–
17.	Тема 19. Особливості психічного розвитку особистості юнацького віку. Методи діагностики	4	2
18.	Тема 21. Психологія дорослої людини	2	–
19.	Тема 23. Особливості психічного розвитку дорослої людини. Методи діагностики	2	–
20.	Тема 24. Психологія старіння	4	–
21.	Тема 25. Особливості психічного розвитку особистості літнього віку. Методи діагностики	2	2
	Усього годин	56	14

Практичні заняття передбачають аналіз вікових випадків, порівняння теоретичних підходів, роботу з методиками та презентацію результатів навчальних досліджень.

6. Самостійна робота

Назва теми та види завдань	Кількість годин	
	Денна форма, год.	Заочна форма, год.
Змістовий модуль 1. Вступ у психологію розвитку		
Тема 1. Предмет, завдання і методи психології розвитку Питання для опрацювання: предмет і завдання дисципліни; зв'язки з іншими науками; методи та етика дослідження розвитку. Вид роботи: аналітична доповідь і порівняльна таблиця методів дослідження.	6	9
Тема 2. Теоретичні уявлення про психічний розвиток Питання для опрацювання: провідні теоретичні підходи; біологічні та соціальні чинники; рушійні сили розвитку. Вид роботи: порівняльна таблиця теоретичних підходів з короткими висновками.	6	9

Назва теми та види завдань	Кількість годин	
	Денна форма, год.	Заочна форма, год.
Тема 3. Закономірності та динаміка розвитку особистості в онтогенезі Питання для опрацювання: закономірності розвитку; співвідношення навчання, виховання й розвитку; індивідуальні відмінності. Вид роботи: схема закономірностей розвитку та аналіз навчального випадку.	6	9
Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку Питання для опрацювання: критерії періодизації; соціальна ситуація розвитку; провідна діяльність і новоутворення. Вид роботи: порівняльна таблиця вікових періодизацій.	6	8
Тема 5. Проблеми періодизації психічного розвитку Питання для опрацювання: порівняння періодизацій; межі вікових періодів; вікові кризи. Вид роботи: аргументоване есе про критерії та межі вікових періодів.	5	8
Змістовий модуль 2. Дитяча психологія. Діагностика психічного розвитку дитини		
Тема 6. Пренатальний розвиток та народження дитини Питання для опрацювання: етапи пренатального розвитку; новонародженість; роль рефлексів та ранньої взаємодії. Вид роботи: схема пренатального розвитку та характеристика новонародженості.	5	9
Тема 7. Особливості психічного розвитку немовляти Питання для опрацювання: пізнавальний і фізичний розвиток немовляти; емоційне спілкування; перехід до раннього дитинства. Вид роботи: аналіз випадку розвитку немовляти за наданим матеріалом.	5	9
Тема 8. Психологія раннього дитинства Питання для опрацювання: предметна діяльність; розвиток мовлення й мислення; самосвідомість та криза трьох років. Вид роботи: аналіз вікового випадку та рекомендації для дорослого.	6	8
Тема 9. Особливості психічного розвитку дитини від народження до 3-х років. Методи діагностики Питання для опрацювання: показники розвитку до трьох років; спостереження та бесіда з батьками; добір методик. Вид роботи: план навчального дослідження дитини до трьох років.	5	8

Назва теми та види завдань	Кількість годин	
	Денна форма, год.	Заочна форма, год.
Тема 10. Психологія дошкільного віку Питання для опрацювання: гра як провідна діяльність; пізнавальна сфера; емоційно-вольовий і особистісний розвиток. Вид роботи: порівняльна характеристика розвитку дошкільника.	6	9
Тема 11. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Методи діагностики Питання для опрацювання: методи дослідження дошкільника; вікові норми; інтерпретація результатів. Вид роботи: обґрунтований добір методик і аналіз навчального протоколу.	5	8
Тема 12. Психологічна готовність дитини до школи Питання для опрацювання: компоненти готовності до школи; методи оцінювання; підтримка адаптації. Вид роботи: план дослідження готовності до школи та короткий висновок.	5	9
Тема 13. Психічний розвиток молодшого школяра Питання для опрацювання: навчальна діяльність; пізнавальні процеси; розвиток особистості молодшого школяра. Вид роботи: аналіз випадку шкільної адаптації.	6	9
Тема 14. Особливості психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Методи діагностики Питання для опрацювання: дослідження уваги, пам’яті й мислення; навчальна мотивація; адаптація до школи. Вид роботи: аналіз навчального протоколу дослідження молодшого школяра.	5	8
Тема 15. Вікові особливості відхилень психічного розвитку в дитячому віці Питання для опрацювання: вікові прояви труднощів розвитку; чинники ризику; межі психологічного висновку. Вид роботи: порівняльна таблиця труднощів розвитку за віковими періодами.	6	9
Змістовий модуль 3. Психологія підліткового та юнацького віку		
Тема 16. Психологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці Питання для опрацювання: фізіологічна перебудова; самосвідомість; взаємини з однолітками й дорослими. Вид роботи: аналіз випадку взаємодії підлітка з дорослими й однолітками.	5	8

Назва теми та види завдань	Кількість годин	
	Денна форма, год.	Заочна форма, год.
Тема 17. Особливості психічного розвитку особистості підліткового віку. Методи діагностики Питання для опрацювання: методи дослідження підлітка; самооцінка та емоційна сфера; етика обстеження. Вид роботи: добір методик та аналіз знеособленого протоколу.	5	8
Тема 18. Психологічні особливості розвитку особистості в юнацькому віці Питання для опрацювання: особистісна ідентичність; професійне самовизначення; розвиток емоційної та пізнавальної сфери. Вид роботи: аналітична доповідь про самовизначення в юності.	5	9
Тема 19. Особливості психічного розвитку особистості юнацького віку. Методи діагностики Питання для опрацювання: дослідження цінностей та життєвих планів; професійні інтереси; представлення результатів. Вид роботи: план дослідження життєвих планів і презентація результатів.	5	8
Тема 20. Вікові особливості відхилень психічного розвитку в підлітковому та юнацькому віці Питання для опрацювання: вікові труднощі розвитку; соціальні чинники; принципи психологічної підтримки. Вид роботи: аналіз вікового випадку з обґрунтуванням способів підтримки.	5	9
Змістовий модуль 4. Психологія зрілого віку та геронтогенез		
Тема 21. Психологія дорослої людини Питання для опрацювання: теорії розвитку в дорослості; рання та зріла дорослість; професійний розвиток. Вид роботи: порівняльна характеристика ранньої та зрілої дорослості.	5	9
Тема 22. Кризи зрілості Питання для опрацювання: кризи ранньої дорослості; криза середини життя; життєві переходи. Вид роботи: рефлексивно-аналітичне есе про життєві переходи.	5	9
Тема 23. Особливості психічного розвитку дорослої людини. Методи діагностики Питання для опрацювання: аналіз життєвого шляху; віково відповідні методики; інтерпретація результатів. Вид роботи: аналіз знеособленого матеріалу дослідження дорослої людини.	5	8

Назва теми та види завдань	Кількість годин	
	Денна форма, год.	Заочна форма, год.
Тема 24. Психологія старіння Питання для опрацювання: теорії старіння; когнітивні зміни; особистісні та соціальні проблеми літніх людей. Вид роботи: аналітична доповідь про психологічні особливості старіння.	6	9
Тема 25. Особливості психічного розвитку особистості літнього віку. Методи діагностики Питання для опрацювання: методи дослідження літньої людини; врахування сенсорних обмежень; етичність висновків. Вид роботи: добір методик та підготовка віково коректного висновку.	5	8
Усього годин	134	214

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються в межах годин самостійної роботи. Здобувач обирає один віковий період та готує навчальне дослідження розвитку психічних процесів або властивостей особистості.

Зміст завдання: обґрунтувати мету і добір методик; описати вікові особливості учасника; здійснити спостереження або аналіз наданого навчального випадку; опрацювати результати; сформулювати висновки та представити їх у письмовому звіті й короткій презентації.

Робота з реальними учасниками допускається під керівництвом викладача за інформованою згодою, із дотриманням конфіденційності та відповідних вимог щодо участі неповнолітніх. Навчальне обстеження не є підставою для встановлення клінічного діагнозу. Можливе виконання завдання на знеособленому навчальному матеріалі.

7. Методи навчання

Словесні методи: лекція, пояснення, бесіда, дискусія. Наочні методи: презентації, схеми вікових періодизацій, порівняльні таблиці. Практичні методи: аналіз випадків, вправи з добору психодіагностичного інструментарію, навчальні дослідження, робота в малих групах і представлення результатів.

Самостійна робота включає опрацювання літератури, підготовку до практичних занять, порівняльний аналіз теорій, виконання індивідуальних завдань та підготовку до модульного й підсумкового контролю.

Інструменти та обладнання: мультимедійний комплекс, комп’ютер, презентації, друковані й електронні дидактичні матеріали, психодіагностичні матеріали та платформа Moodle.

8. Форми контролю і методи оцінювання

Поточний контроль: усне опитування, участь у дискусіях, аналіз випадків, виконання практичних і самостійних завдань, звіт та презентація індивідуального навчального дослідження. Модульний контроль: чотири контрольні роботи за змістовими модулями. Підсумковий контроль: семестровий екзамен у формі тестування.

Критерії оцінювання: точність використання психологічних понять; розуміння закономірностей вікового розвитку; обґрунтованість добору методик; коректність аналізу результатів; самостійність і логічність висновків; доступність представлення результатів; толерантність, етичність та академічна доброчесність.

Співвідношення поточного та підсумкового оцінювання — 60/40 балів. Для допуску до екзамену необхідно отримати не менше 36 балів за поточний і модульний контроль. Максимум за екзамен — 40 балів; мінімальний позитивний результат екзамену — 24 бали. Позитивна підсумкова оцінка — від 60 балів за умови виконання вимог до екзамену.

Екзаменаційне тестування охоплює всі змістові модулі й перевіряє розуміння теоретичного матеріалу та здатність застосовувати його до типових професійних завдань. Результат переводиться у шкалу до 40 балів за часткою правильно виконаних завдань із округленням до цілого числа.

Академічна доброчесність: завдання виконуються самостійно з коректними посиланнями на джерела. Не допускаються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів. Роботи можуть перевірятися на плагіат відповідно до процедур університету, передбачених ОПП.

Визнання результатів неформальної освіти та організація повторного складання здійснюються відповідно до чинних нормативних документів університету.

9. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет, завдання та місце психології розвитку в системі наук.
2. Основні етапи становлення психології розвитку.
3. Методи дослідження психічного розвитку та їх обмеження.
4. Поперечні та лонгітюдні дослідження розвитку.
5. Етичні вимоги до досліджень за участю дітей і дорослих.
6. Основні теоретичні підходи до психічного розвитку.
7. Біологічні та соціальні чинники розвитку.
8. Рушійні сили та закономірності психічного розвитку.
9. Взаємозв’язок навчання, виховання і розвитку.
10. Критерії вікової періодизації психічного розвитку.
11. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність і вікові новоутворення.
12. Вікові кризи та індивідуальні відмінності розвитку.
13. Пренатальний розвиток і психологічні умови народження дитини.
14. Криза новонародженості та рефлекси новонародженого.
15. Фізичний і психічний розвиток немовляти.
16. Емоційне спілкування немовляти з дорослим.
17. Розвиток пізнавальних процесів у немовлячому віці.
18. Передумови та особливості розвитку в ранньому дитинстві.
19. Предметна діяльність, мовлення й мислення в ранньому віці.
20. Становлення самосвідомості та криза трьох років.
21. Методи дослідження розвитку дитини до трьох років.
22. Соціальна ситуація розвитку дошкільника.
23. Гра та її роль у розвитку дошкільника.
24. Розвиток пізнавальної сфери в дошкільному віці.

25. Особистісний та емоційно-вольовий розвиток дошкільника.
26. Методи дослідження психічного розвитку дошкільника.
27. Компоненти психологічної готовності до школи.
28. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра.
29. Навчальна діяльність та її вплив на розвиток дитини.
30. Пізнавальна сфера молодшого школяра.
31. Особистісний розвиток і шкільна адаптація.
32. Методи дослідження розвитку молодшого школяра.
33. Вікова специфіка труднощів психічного розвитку в дитинстві.
34. Фізіологічна перебудова та психологічні особливості підлітка.
35. Теоретичні підходи до розвитку в підлітковому віці.
36. Розвиток самосвідомості та почуття дорослості підлітка.
37. Спілкування з однолітками й дорослими у підлітковому віці.
38. Навчальна мотивація та пізнавальні процеси підлітка.
39. Методи дослідження психічного розвитку підлітка.
40. Розвиток особистості в ранньому юнацькому віці.
41. Емоційно-вольова та пізнавальна сфери в юності.
42. Ідентичність і професійне самовизначення в юності.
43. Психологічні особливості зрілої юності.
44. Методи дослідження психічного розвитку в юнацькому віці.
45. Труднощі розвитку в підлітковому та юнацькому віці.
46. Теоретичні підходи до розвитку в дорослості.
47. Психологічна характеристика ранньої дорослості.
48. Особистісний та професійний розвиток у зрілій дорослості.
49. Життєві кризи дорослої людини.
50. Методи дослідження розвитку дорослої людини.
51. Психологічні теорії старіння.
52. Когнітивний розвиток у пізній дорослості.
53. Особистісні та соціальні проблеми літніх людей.
54. Методи дослідження психічного розвитку в літньому віці.
55. Вікова відповідність, валідність і надійність методик.
56. Інтерпретація результатів з урахуванням вікових і культуральних відмінностей.
57. Представлення результатів дослідження для фахівців і нефахівців.
58. Толерантна комунікація з людьми різного віку.
59. Конфіденційність та інформована згода у навчальному дослідженні.
60. Межі висновків навчального дослідження розвитку.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний та періодичний контроль					Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4	Індивідуальне самостійне завдання		
Т1–Т5	Т6–Т15	Т16–Т20	Т21–Т25		40	100
5	10	5	5			
Контрольна робота – 5	Контрольна робота – 10	Контрольна робота – 5	Контрольна робота – 5	10		

Робоча деталізація накопичувальної системи: чотири модульні роботи разом – 25 балів; це перевищує мінімум 12 балів (20 % від 60), передбачений старою РП. У кожній модульній роботі –20 тестових завдань. Оцінка = частка правильних відповідей × максимальний бал відповідного модуля; округлення до цілого бала.

За поточну роботу з теми: 1 бал – коректна, самостійна та аргументована відповідь або виконане завдання; 0,5 бала – частково правильне виконання з недоліками; 0 балів — завдання не виконане або не відповідає змісту. За індивідуальне дослідження: обґрунтування мети та методів — до 2 балів; аналіз матеріалу – до 3; висновки – до 2; звіт, презентація та відповіді – до 3.

Шкала оцінювання університетська та 100-бальна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Для екзамену
90–100	Відмінно
75–89	Добре
60–74	Задовільно
менше 60	Незадовільно

11. Ключові терміни навчальної дисципліни

№	Термін	Відповідник англійською мовою
1	Психологія розвитку	developmental psychology
2	Онтогенез	ontogenesis
3	Психічний розвиток	psychological development
4	Вікова періодизація	age periodization
5	Соціальна ситуація розвитку	social situation of development
6	Провідна діяльність	leading activity
7	Вікові новоутворення	age-related psychological formations
8	Вікова криза	developmental crisis
9	Психологічна готовність до школи	school readiness
10	Геронтогенез	gerontogenesis

12. Рекомендована література

Основна

1. Білоус О. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 108 с

2. Булах І.С. Психологія життєвих криз особистості: навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 110 с

3. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін., 2-е вид., допов. К.: Каравела. 2023. 400 с.

4. Кацавець Р.С. Психологія розвитку особистості. Навчальний посібник. Видавництво Алерта 2024. 152 с.

5. Кутішенко В. П. Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5703/1/V_Kutishenk%D0%BE_PRVPp.pdf

6. Максименко С. Д. Психологічні механізми зародження, становлення та здійснення особистості / С. Д. Максименко, В. В. Клименко, А. В. Толстоухов. К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2010. 231 с.

7. Павелків Р. В. Цигипало П. К. Дитяча психологія: навч. посіб. для самост. роботи студ. О.: Академвидав, 2011. 373 с.

8. Павелків Р. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. https://textbook.com.ua/psihologiya/1473452495

9. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 360 с. https://textbook.com.ua/psihologiya/1473452492

10. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Психологія розвитку. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

11. Токарева Н. М. Шамне А. В. Основи вікової психології: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2013. 283 с.

12. Черезова І. О. Психологія життєвих криз особистості: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.

13. Ушакова І.М. Психологія розвитку. Курс лекцій. http://univer.nuczu.edu.ua/e-books/006/pb.htm

14. Zhuravlova, L. & Chebykin, O. (2021). The Development of Empathy: Phenomenology, Structure and Human Nature. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 276. https://doi.org/10.4324/9781003145370

Додаткова

1. Бех І. Д. Виховання особистості: навч. метод, посіб.: У 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 342 с.

2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. К.: Центр учбової літ-ри. 2012. 424 с.

3. Максименко С. Д., Прокоф'єва О. О., Царькова О. В., Кочкурова О. В. Практикум із групової психокорекції. К.: Слово, 2015. 752 с.

4. Павелків Р. В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці: монографія. Рівне: Волин. обереги, 2004. 248 с.

5. Панок В.Г., Рудь Г.В. Психологія життєвого шляху особистості. К.: Ніка-Центр, 2006. 280 с.

6. Седих К. В., Моргун В. Ф. Делінквентний підліток. Навч. Посібник. К.: Слово, 2015. 272с.

7. Токарева Н. М., Шамне А. В. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія. Кривий Ріг, 2014. 312 с.

8. Черній А., Колодич О. Інклюзивна освіта. Практикум: навчальний посібник. Рівне: РОІППО, 2020. 180 с

3. Електронні інформаційні ресурси

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. Режим доступу: www.dnpb.gov.ua

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua

3. Бібліотечно-інформаційний ресурс Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича. Режим доступу: http://www.lib.zt.ua/

4. Бібліотека Поліського національного університету. Режим доступу: http://lib.znau.edu.ua/jirbis2/

5. Пошукова система наукової літератури. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk

6. Пошукова система наукової літератури Academia. Режим доступу: https://www.academia.edu

7. Платформа Moodle Поліського національного університету: http://beta.znau.edu.ua:3398/my/courses.php